

Ресурсно-аналітичний центр
"Суспільство і довкілля"

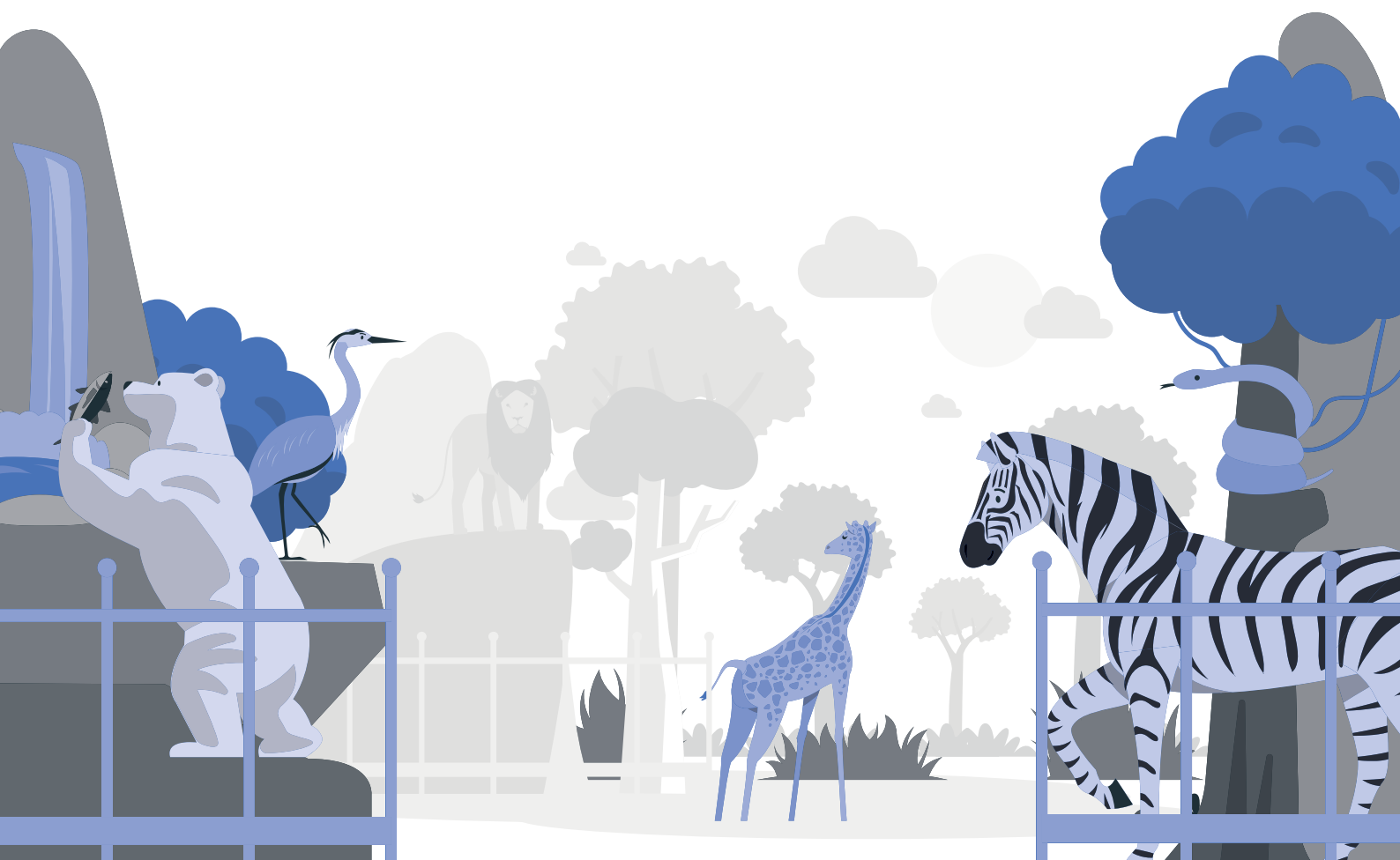

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

Екологічне і кліматичне acquis ЄС

Наближення законодавства України до Директиви ЄС щодо утримання диких тварин у зоопарках

Аналітична записка
листопад, 2024

Ця аналітична записка містить результати дослідження щодо особливостей наближення законодавства України до Директиви ЄС щодо утримання диких тварин у зоопарках. У записці аналізуються вимоги директиви щодо функціонування зоопарків, заходи, запроваджені Україною для забезпечення діяльності зоопарків, а також шляхи наближення національного законодавства до положень Директиви.

Авторські права на цей документ належать ГО «Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля». Будь-яке використання, окрім загальноприйнятих наукових норм цитування, інформації, що відображає зміст цього аналітичного документа, без письмової згоди забороняється. Цитувати як: «Наближення законодавства України до Директиви ЄС щодо утримання диких тварин у зоопарках. Аналітична записка. Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля» (2024)».

Матеріал підготовлено за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» в межах проекту «На шляху до членства в ЄС: адвокація екологічних і кліматичних питань», що реалізується Ресурсно-аналітичним центром «Суспільство і довкілля».

Матеріал відображає позицію авторів і не обов'язково відображає позицію Міжнародного фонду «Відродження».

Міжнародний фонд «Відродження» – одна з найбільших благодійних фондів в Україні, що з 1990-го року допомагає розвивати в Україні відкрите суспільство на основі демократичних цінностей. За час своєї діяльності Фонд підтримав близько 20 тисяч проектів, до реалізації яких долучилися понад 60 тисяч активістів та організацій України на суму понад 200 мільйонів доларів США.

Сайт: www.irf.ua

Facebook: [www.fb.com/irf.ukraine](https://www.facebook.com/irf.ukraine)

Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля» – неприбуткова громадська аналітична організація, створена у 2006 році для проведення незалежних досліджень та навчальноінформаційних заходів в Україні та регіоні Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії.

www.rac.org.ua

© ГО «Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля», 2024.

Зміст

Вступ.....	4
Розділ 1. Загальна характеристика Директиви щодо утримання диких тварин у зоопарках.....	5
1.1. Поняття зоопарків та види заходів зі збереження диких тварин.....	5
1.2. Заходи, які держави-члени мають впровадити відповідно до Директиви щодо утримання диких тварин у зоопарках.....	6
1.2.1. Організаційні заходи.....	6
1.2.2. Правові заходи.....	8
1.2.3. Інституційні заходи.....	8
1.2.4. Заходи зі звітування та інформування.....	9
1.2.5. Моніторинг виконання та забезпечення дотримання Директиви.....	9
Розділ 2. Загальна характеристика діючих зоопарків в Україні.....	10
Розділ 3. Забезпечення функціонування зоопарків в Україні.....	19
3.1. Правове регулювання зоопарків в Україні.....	19
3.2. Інституційні заходи із забезпечення діяльності зоопарків в Україні.....	20
3.3. Заходи з дотримання законодавства про функціонування зоопарків в Україні.....	21
Розділ 4. Висновки та пропозиції щодо впровадження в Україні Директиви щодо утримання диких тварин у зоопарках.....	23

Вступ

Директива Ради 1999/22/ЄС від 29 березня 1999 року щодо утримання диких тварин у зоопарках (далі – Директива)¹ – один із ключових актів *acquis* ЄС, який визначає загальні підходи усіх держав-членів щодо захисту диких тварин і їх видів та посилення ролі зоопарків у збереженні біорізноманіття.

Директива не була включена у Додаток ХХХ Угоди про асоціацію, що визначив акти ЄС, до яких Україна зобов'язалася поступово наблизити своє законодавство. Протягом дії Угоди про асоціацію Україна не прийняла законодавчий акт, спрямований на впровадження у національну систему інструментів та механізмів, передбачених Директивою.

Необхідність наближення національного законодавства до Директиви актуалізувалася у зв'язку з одержанням Україною статусу країни-кандидата на членство в ЄС. У Звіті-2024 Європейської Комісії, виданого у рамках пакету розширення, зазначено, що природоохоронне законодавство України не відповідає *acquis* ЄС, а узгодження із законодавством про зоопарки ще не досягнуто.²

Перед Україною стоїть не лише проблема наближення національного законодавства до Директиви, а фактичного збереження тварин диких видів, зокрема зоопарками. Достовірної та повної інформації про кількість та види тварин, умови їх утримання, забезпечення добробуту закладами, які утримують і демонструють тварин диких видів населенню, немає. Загальна чисельність тварин, які утримуються зоопарками та закладами, які фактично здійснюють діяльність зоопарків у розумінні Директиви, значно більша ніж десятки тисяч особин, що ставить перед Україною завдання невідкладно впровадити заходи із забезпечення належного поводження з тваринами диких видів та збереження біорізноманіття.

В аналітичній записці розглядаються та аналізуються ключові вимоги Директиви щодо визначення поняття «зоопарків», заходів зі збереження диких тварин та їх видів, які вони повинні впроваджувати, а також основних інструментів, механізмів, що сприяють досягненню цілей Директиви – ліцензування зоопарків та перевірки дотримання ліцензійних умов.

Окремо проаналізовано інформацію про зоопарки, які функціонують в Україні. Збір інформації проводився із загальнодоступних джерел. Проаналізовано прийняті Україною правові, інституційні та інші заходи, які забезпечують функціонування зоопарків, а також запропоновано шляхи та заходи впровадження Директиви у правову систему України.

Аналітична записка є першою із серії «Екологічне та кліматичне *acquis* ЄС». Документ підготовлено експертами Ресурсно-аналітичного центру «Суспільство і довкілля» в рамках реалізації проєкту «На шляху до членства в ЄС: адвокація екологічних і кліматичних питань», що реалізується Центром за фінансової підтримки Міжнародного фонду «Відродження».

¹ Директива Ради 1999/22/ЄС від 29 березня 1999 року щодо утримання диких тварин у зоопарках <https://data.europa.eu/eli/dir/1999/22>

² Ukraine Report 2024. European Commission https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2024_en

Розділ 1.

Загальна характеристика Директиви щодо утримання диких тварин у зоопарках

Директива спрямована на виконання зоопарками важливої ролі у збереженні видів дикої фауни, освіті населення та проведенні наукових досліджень. Директива визначає спільну основу для держав-членів ЄС щодо поняття зоопарків і заходів зі збереження диких тварин, які зоопарки повинні впроваджувати.

Директива визначила вимоги, які держава-член повинна транспонувати у національне законодавство та практично впровадити. Основними з них є забезпечення ліцензування, інспектування (перевірку) діяльності зоопарків, умови закриття зоопарків, призначення компетентних органів держави, прийняття необхідного національного законодавства та встановлення юридичної відповідальності за його порушення.

1.1. Поняття зоопарків та види заходів зі збереження диких тварин

Метою Директиви є:

- захист дикої фауни та збереження біорізноманіття шляхом забезпечення державами-членами заходів із ліцензування та інспектування зоопарків,
- посилення ролі зоопарків у збереженні біорізноманіття.

Директива дає визначення зоопарків.

Зоопарки – це всі постійні заклади, де тварини диких видів утримуються для публічного показу протягом 7 або більше днів на рік.

(стаття 2 Директиви)

Отже, поняття зоопарків охоплює такі складові :

- це постійні заклади,
- заклади, що утримують тварини диких видів,
- заклади, що публічно демонструють тварин протягом 7 або більше днів на рік.

Усі заклади (незалежно від їхньої назви, підпорядкованості, форми власності тощо), які відповідають цим визначенням Директиви, є зоопарками.

Водночас, Директива встановлює винятки, коли на ті чи інші заклади (навіть, якщо вони підпадають під поняття «зоопарки») не поширюються її вимоги.

Директива передбачає два підходи до встановлення таких винятків:

- Директива прямо визначає заклади, на які вона не поширюється. Такими є цирку та зоомагазини,
- держави-члени можуть визначити заклади, які звільняються від вимог Директиви. Проте Директива передбачила дві умови, за яких держави можуть зробити такий виняток: (1) заклади не виставляють значну кількість тварин або видів для публічного показу, (2) таке звільнення не ставить під загрозу досягнення цілей Директиви.

Держави мають різну практику щодо встановлення винятків зі сфери дії Директиви. Частина держав **не встановлює винятків** зі сфери дії Директиви. Наприклад, Іспанія прийняла окремий Закон про збереження дикої природи в зоопарках,³ в якому не передбачила жодних винятків (крім цирків і зоомагазинів, які сама Директива виключила зі сфери своєї дії).

Інші країни встановлюють градацію закладів, що утримують тварин диких видів, і залежно від виду закладу **впроваджують певні винятки**. Словенія поділяє заклади на «зоопарк» та «заклад, подібний до зоопарку». Останніми вважаються заклади, що містять не більше шести видів великих ссавців або 20 інших видів ссавців; шести видів сов або хижих птахів або 20 інших видів птахів; 10 видів амфібій або рептилій; 20 видів риб, головоногих моллюсків або вищих ракоподібних; 100 видів метеликів або 100 видів інших безхребетних тварин. «Заклади, подібні до зоопарків» не виводяться з під дії Директиви, а звільняються від виконання заходів зі збереження тварин диких видів, крім впровадження програми екологічної освіти та дотримання вимог з утримання та догляду за видами диких тварин, які перебувають під загрозою зникнення. До винятків Словенія віднесла, наприклад, розведення домашніх тварин, використання тварин як декор приміщень, включно з декоративними акваріумами та тераріумами, або в магазинах домашніх улюбленців.⁴

Усі заклади, що є зоопарками, мають впроваджувати заходи зі збереження тварин диких видів, а держава-член має забезпечити впровадження цих заходів усіма зоопарками. Зокрема Директива містить такий перелік заходів зі забезпечення:

- **наукові дослідження та обмін інформацією:** участь у дослідженнях, які приносять користь для збереження видів, та/або навчання відповідним навичкам збереження, та/або обмін інформацією, пов'язаною зі збереження видів, та/або, за необхідності, розведення, відтворення або реінтродукція видів у дику природу;
- **освіта та просвітництво:** сприяння освіті та обізнаності населення щодо збереження біорізноманіття, зокрема, шляхом надання інформації про види, що експонуються, та їх природні середовища існування;
- **забезпечення добробуту тварин:** утримання тварин в умовах, що відповідають біологічним та природоохоронним потребам окремих видів, зокрема, шляхом забезпечення видового збагачення вольєрів; підтримання високих стандартів утримання тварин відповідно до програми профілактичної та лікувальної ветеринарної допомоги та харчування;
- **запобігання втечі тварин** з метою уникнення можливих екологічних загроз для аборигенних видів та запобігання проникненню сторонніх шкідників і паразитів;
- **облік тварин:** ведення сучасного обліку колекції зоопарку відповідно до зареєстрованих видів тварин.

1.2. Заходи, які держави-члени мають впровадити відповідно до Директиви щодо утримання диких тварин у зоопарках

1.2.1. Організаційні заходи

Директива передбачає два інструменти, спрямовані на забезпечення здійснення зоопарками захисту тварин та збереження біорізноманіття. Це:

- ліцензування наявних і нових зоопарків,

³ Ley 31/2003, de 27 de octubre, de conservación de la fauna silvestre en los parques zoológicos <https://www.boe.es/eli/es/l/2003/10/27/31/con>

⁴ EU Zoos Directive. Good Practices Document. European Commission, 2015. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/17af359e-e215-42e8-8fa5-5e90e3041297/language-en>

- інспектування наявних і нових зоопарків.

Держави-члени повинні забезпечити впровадження цих інструментів. Мета ліцензування та інспектування – з'ясувати, чи зоопарк спроможний та впроваджує заходи зі збереження тварин диких видів, що перелічені у ст. 3 Директиви.

Особливу увагу Директива приділяє питанням закриття зоопарків.

Вимоги Директиви щодо ліцензування зоопарків передбачають:

- **сфера охоплення ліцензуванням**

- усі заклади, які є зоопарками;
- наявні та нові зоопарки;

- **обов'язковість ліцензування**

- без ліцензії зоопарки не можуть функціонувати;
- якщо ліцензія відсутня, то зоопарк підлягає закриттю.

Виняток: Вимоги щодо ліцензування зоопарків не застосовуються, якщо держава може продемонструвати Європейській Комісії, що мета Директиви та вимоги до зоопарків (передбачені ст. 3) виконуються і постійно підтримуються за допомогою наявної у державі системи регулювання та реєстрації. Така система повинна, серед іншого, містити положення щодо перевірки та закриття зоопарків, еквівалентні положенням статті 4(4) та (5) Директиви.

- **період одержання ліцензії зоопарками**

- наявні зоопарки – Директива встановила чотирирічний період, протягом якого зоопарки мають одержати відповідні ліцензії;
- нові зоопарки – мають одержати відповідні ліцензії до того, як вони будуть відкриті для відвідувачів;

- **вимоги до змісту ліцензії**

- ліцензії повинні містити умови щодо заходів зі збереження, які мають впроваджувати зоопарки (відповідно до ст. 3 Директиви);
- умови щодо заходів із збереження визначає компетентний орган держави, що видає ліцензію;
- дотримання цих умов контролюється шляхом проведення регулярних інспекцій, а також вжиття компетентним органом держави відповідних заходів для забезпечення дотримання цих умов (ст. 4).

Директива не встановлює вимоги щодо строку дії ліцензії (безстрокова чи строкова ліцензія), порядку її надання, зміни умов ліцензії чи її відкликання/припинення, реєстрації зоопарків тощо. Усі ці питання, як й інші, які не визначені Директивою, держава може визначити самостійно.

Вимоги Директиви щодо інспектування (перевірки) зоопарків.

Директива передбачає проведення інспекцій у зв'язку з одержанням зоопарками ліцензій. Зокрема:

- для нових зоопарків – перед наданням/відмовою в наданні ліцензії;
- для наявних зоопарків – перед наданням/відмовою в наданні ліцензії (якщо зоопарк

функціонував без ліцензії), перед продовженням терміну дії ліцензії або внесенням суттєвих змін до ліцензії.

Директива не встановлює вимоги щодо проведення періодичних / позачергових інспекцій, часу та умов їх проведення. Держава може передбачити такі види інспекцій та порядок їх проведення. Проте варто зберегти мету інспекцій, яка визначена Директивою, – перевірити, чи зоопарк спроможний та впроваджує заходи зі збереження тварин диких видів, передбачені у ст. 3 Директиви.

Директива визначає вимоги у разі закриття зоопарків. Зокрема

- закрити зоопарк може компетентний орган держави;
- закритий може бути як зоопарк, так і його частина;
- особливості порядку закриття зоопарків:
 - компетентний орган закриває зоопарк/його частину для відвідування населенням – у разі виявлення недотримання/невиконання умов ліцензії компетентний орган встановлює вимоги щодо усунення виявлених недоліків, визначає час, необхідний для усунення недоліків та реального виконання умов ліцензії (період не може бути більший двох років);
 - компетентний орган відкликає / змінює ліцензію та закриває зоопарк чи його частину – у разі, якщо зоопарк не виконав вимоги компетентного органу держави щодо усунення виявлених недоліків та виконання умов ліцензії;
 - у разі закриття зоопарку або його частини, компетентний орган повинен забезпечити догляд за тваринами або їх утилізацію за умов, які держава вважає належними і такими, що відповідають цілям і положенням Директиви.

1.2.2. Правові заходи

Держави-члени повинні ввести в дію закони, підзаконні акти та адміністративні положення, необхідні для виконання Директиви. Форму та вид національного законодавства держави визначають самостійно.

Директива встановила дату, не пізніше якої національне законодавство має бути введено в дію – 9 квітня 2002 року. З моменту оприлюднення Директиви в Офіційному віснику ЄС держави-члени ЄС мали три роки.

Окрім того, Директива передбачила й інші вимоги, які держави мають виконати у зв'язку із прийняттям національного законодавства:

- негайно проінформувати Європейську Комісію про введення відповідного національного законодавства,
- повідомити Європейську Комісію про основні положення прийнятого національного законодавства,
- прийняте національне законодавство повинно містити посилання на Директиву або супроводжуватися таким посиланням при його офіційній публікації.

1.2.3. Інституційні заходи

Держава-член має призначити компетентні органи для цілей Директиви. Держава самостійно вирішує, чи вона призначить один або декілька компетентних органів. Якщо держава вповноважить декілька органів, то доцільно провести розмежування їхніх по-

вноважень, визначити співпрацю між ними. Компетентні органи мають відповідати, зокрема, за питання ліцензування та здійснення перевірок.

1.2.4. Заходи зі звітування та інформування

Директива не містить окремих вимог щодо питань звітності та інформування ані до держав-членів, ані до зоопарків.

Проте частина положень Директиви вказує на певні зобов'язання щодо інформування державою Європейської Комісії про прийняте законодавство, а також ведення зоопарками обліку диких тварин та їх видів.

1.2.5. Моніторинг виконання та забезпечення дотримання Директиви

Директива не містить спеціальних вимог щодо моніторингу в частині виконання та дотримання Директиви. Моніторинг із боку держави щодо дотримання національного законодавства з боку зоопарків може здійснюватися у рамках їх перевірок (інспекцій).

З метою забезпечення дотримання національного законодавства, прийнятого на виконання Директиви, Директива вимагає від держави-члена встановити покарання. Держава самостійно визначає види таких покарань. Директива вимагає лише, щоб такі покарання були ефективними, пропорційними та стримуючими.

Розділ 2.

Загальна характеристика діючих зоопарків в Україні

В Україні діяльність з утримання та публічного показу тварин сім і більше днів на рік проводять різні заклади, а не лише зоологічні парки (у сьогоднішньому їх розумінні, закладеному у Законі України «Про природно-заповідний фонд»). Заклади різняться як за назвою, яку вони використовують (зоопарки, зоокутки, зооботанічні сади тощо), економічною діяльністю (не завжди вона пов'язана з метою збереження тварин диких видів), як і різняться спектр заходів, які вони впроваджують для захисту та збереження тварин диких видів). Організаційно-правові форми таких закладів є значно ширшими: вони не обмежуються природоохоронними культурно-освітніми та науково-дослідними установами.

Обліку закладів, які утримують та демонструють тварин, в Україні не ведеться. Відсутні й дані обліку тварин та їх видів, умов утримання тварин, заходів, які проводяться закладами з метою збереження тварин та їх видів. Практично відсутня інформація про спроможність таких закладів утримувати тварин диких видів, забезпечувати їхній добробут. Кількість тварин, які утримуються такими закладами, за нашими припущеннями є значною, що вимагає від органів влади України негайного втручання у регламентацію діяльності таких закладів. Усунути зазначені прогалини та недоліки можливо шляхом прийняття законодавства, яке відповідає вимогам Директиви, а також практичним його втіленням.

У цьому розділі представлено аналіз діяльності закладів в Україні, які утримують та публічно показують тварин. Аналіз був проведений з урахуванням наступного:

1. Об'єктом дослідження були різноманітні заклади, які утримують та демонструють тварини сім і більше днів на рік. Саме критерій утримання тварин та їх публічний показ був основним для відбору закладу. Заклади аналізувалися незалежно від того, під якою назвою вони функціонують. Це: зоопарки, зоокутки, зоодворики, зооцентри, зооботанічні сади, розплідники, ведмежі притулки, виставки, навчальні еколого-натуралістичні центри, океанаріуми, дельфінарії, звіринці, міні-зоопарки, реабілітаційні центри, страусині ферми та контактні зоопарки.

Проаналізовано 72 заклади, які займаються утриманням та демонстрацією тварин. Ця цифра не свідчить про фактичну кількість таких закладів в Україні. Достовірного та повного обліку діяльності закладів, які утримують та публічно показують тварин, в Україні не ведеться.

До аналізу не включено заклади, що знаходяться на тимчасово окупованих територіях України, через ризик недостовірності інформації чи знищення закладу внаслідок бойових дій.

2. Дані (інформація) для проведення аналізу бралися виключно із загальнодоступних джерел в Інтернеті, зокрема з офіційних сторінок закладів, їхніх профілів у соціальних мережах (Facebook та Instagram).

Лише третина з 72 проаналізованих закладів оприлюднює інформацію про свою діяльність, зокрема щодо обліку стану своїх колекцій, видового різноманіття, наукової, просвітницької та природоохоронної діяльності. Інформація про приватні зоопарки та інші заклади була обмеженою, оскільки вони зазвичай не публікують дані про свою діяльність у відкритих загальнодоступних джерелах.

3. Аналіз проводився за такими показниками:

- назва закладу, під якою він провадить діяльність з утримання та демонстрації тварин,
- розташування закладу (область України),
- рік заснування закладу,
- організаційно-правова форма закладу,
- основний вид економічної діяльності закладу (за КВЕДами),
- напрям діяльності закладу,
- площа території закладу,
- кількість тварин у колекції закладу,
- класи тварин, які представлені у закладі,
- сезонність демонстрації тварин закладом,
- кадрове забезпечення закладу.

Аналіз кожного показника здійснювався на основі зібраних та наявних у загальному доступі даних стосовно 72 закладів. У кожному показнику зверталася увага на інформацію, яка відсутня у загальному доступі.

Назва закладів, що утримують і демонструють тварин

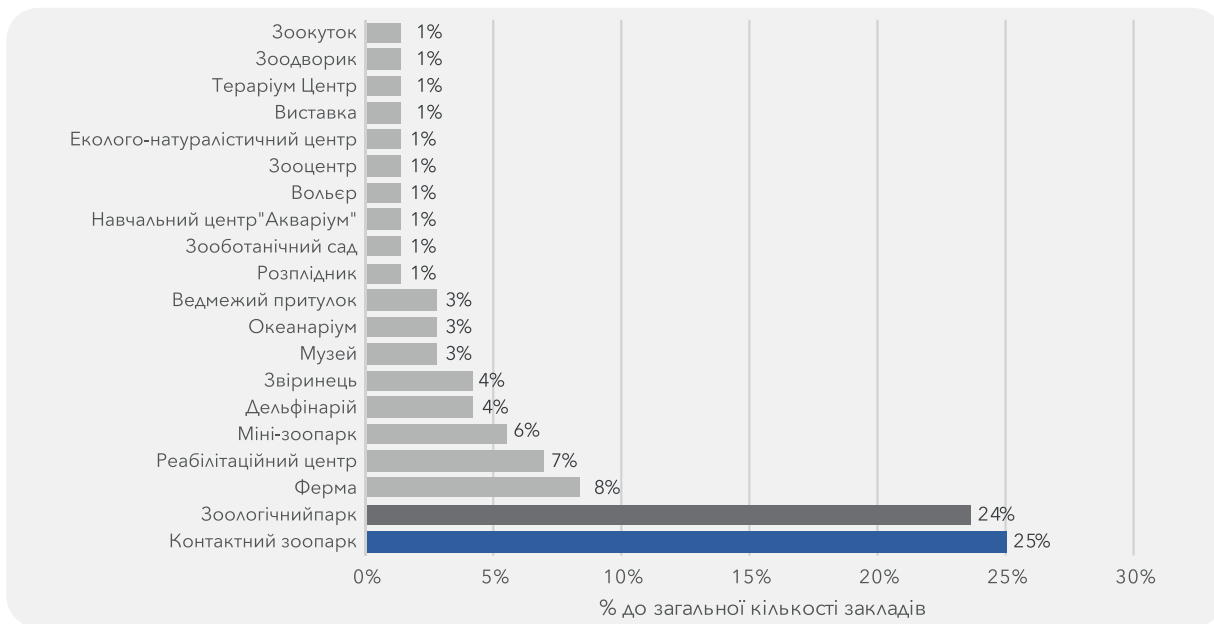

Рисунок 1. Назва закладів, що утримують і демонструють тварин

Найпоширенішими назвами закладів, які утримують і демонструють тварин, є «контактний зоопарк» та «зоологічний парк». «Контактні зоопарки» становлять 25% від усіх проаналізованих закладів. Це може пояснюватися популярністю такого типу закладів серед сімей із дітьми та їхнім розміщенням на територіях відпочинкових комплексів. «Зоологічні парки», які виконують спеціалізовані функції (зокрема, ведуть облік колекції тварин, проводять еко-просвітницьку та наукову роботу), займають 24%.

Разом із тим тварини утримуються і демонструються й іншими типами закладів: «фермами» (8%), «реабілітаційними центрами» (7%), «міні-зоопарками» (6%), «дельфінаріями» та «звіринцями» (кожен по 4%), а також «музеями», «океанаріумами» та «ведмежими притулками» (кожен по 3%). По 1% від загальної кількості проаналізованих закладів при-

падає на «розплідники», «зооботанічні сади», «вольєри», «зооцентри», «еколого-натуралістичні центри», «виставки», «тераріум-центри», «зоодворики» та «зоокутки».

Розташування закладів по областях в Україні

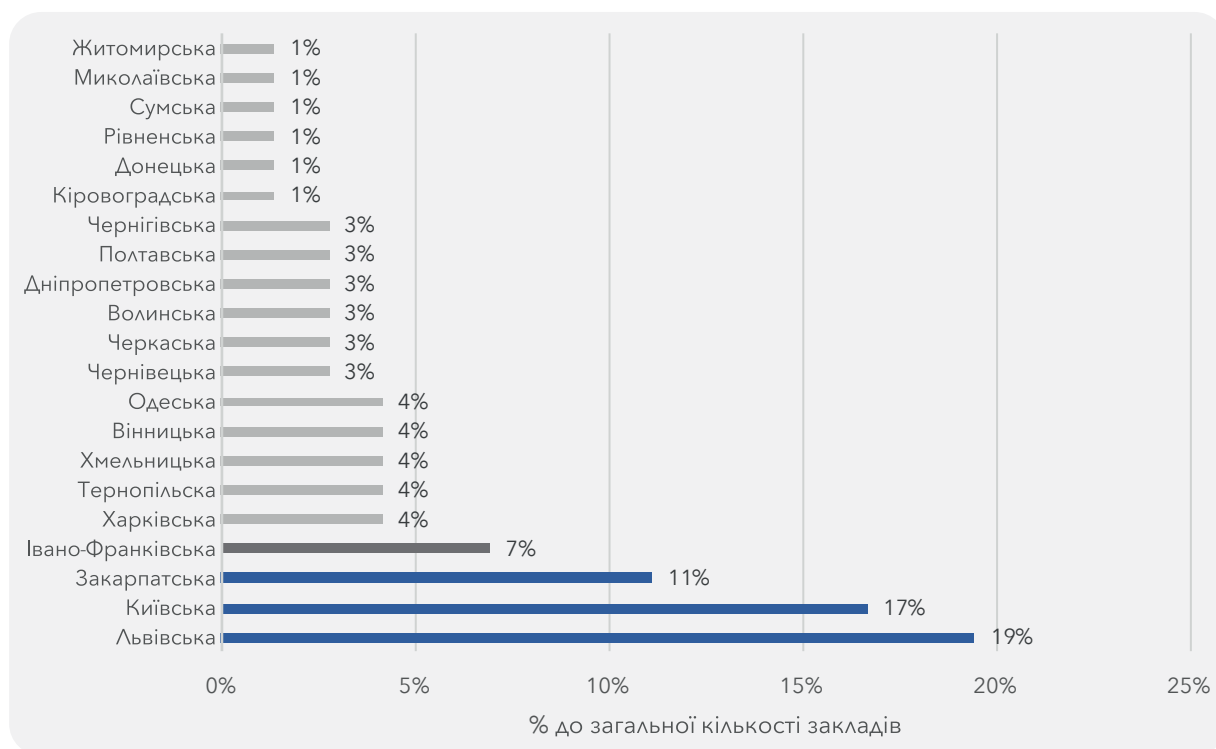

Рисунок 2. Розташування закладів по областях України

Аналіз територіального розподілу закладів, що утримують і публічно показують тварини, виявляє значні регіональні відмінності. Найбільше з проаналізованих закладів знаходяться у Львівській області (19% від загальної кількості), Київській (17%) та Закарпатській областях (11%).

Ця тенденція може пояснюватися низкою факторів: наявними природними ресурсами, інфраструктурою, високим туристичним потоком, а також впливом війни, розв'язаної РФ проти України. Під час війни західні області України стали відносно безпечнішими порівняно зі східними та південними регіонами, які зазнають значних руйнувань та обстрілів. Тому безпекові питання могли вплинути на переміщення зоопарків або відкриття нових для забезпечення догляду за тваринами у відносно безпечних умовах.

Період створення закладів

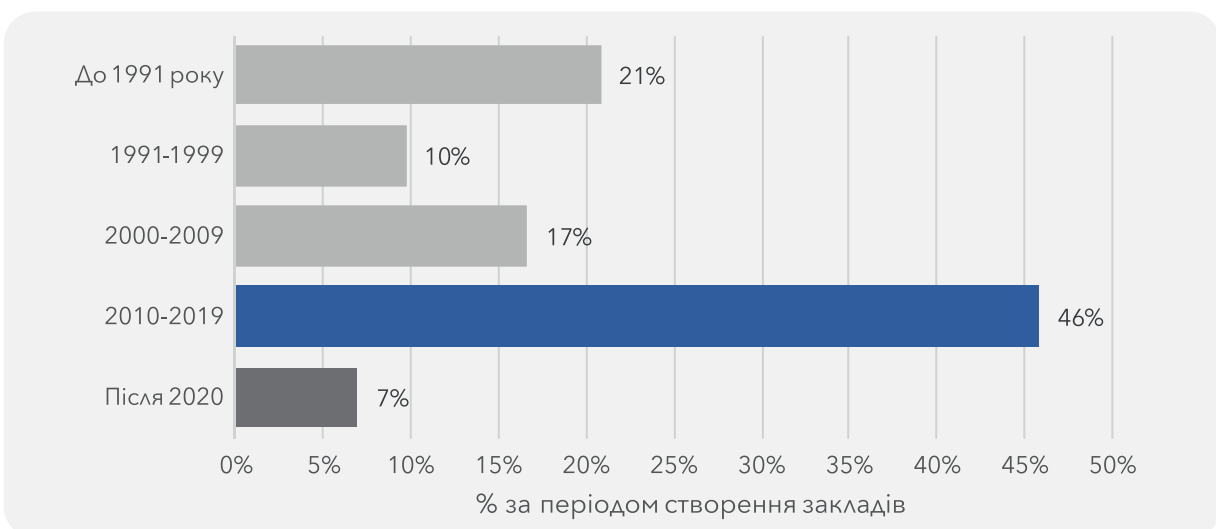

Рисунок 3. Період створення закладів, які утримують та публічно показують тварин

Важливо проаналізувати періоди створення закладів, які утримують і демонструють тварини, оскільки можна з'ясувати, чи зростає зацікавленість до такого виду діяльності. Розподіл показує, що найбільше закладів було створено у період 2010-2019 років.

Натомість після 2020 року спостерігається значне скорочення темпів створення нових закладів, що ймовірно, пов'язано з такими викликами, як пандемія COVID-19 і повномасштабне вторгнення РФ.

Організаційно-правові форми закладів

Рисунок 4. Організаційно-правові форми закладів

Заклади, які утримують і демонструють тварини, мають різні організаційно-правові форми. Четверть усіх закладів зареєстровані як товариства з обмеженою відповідальністю, тобто діють як приватні комерційні підприємства, орієнтовані на отримання прибутку. Ще 11% належать до комунальних установ, які зазвичай підпорядковуються органам місцевої влади.

Благодійні організації становлять 6% від загальної кількості, що дозволяє їм залучати донорське фінансування для підтримки природоохоронної діяльності. Громадські організації становлять 4%. Заклади, які функціонують як фермерські господарства, становлять 3%, а інші форми, такі як приватні підприємства, відокремлені підрозділи, і навчально-наукові комплекси, складають по 1%.

Отже, спектр організаційно-правових форм закладів, які утримують і публічно показують тварин, є значно ширший і не обмежується природоохоронними культурно-освітніми та науково-дослідними установами.

Основні види економічної діяльності закладів

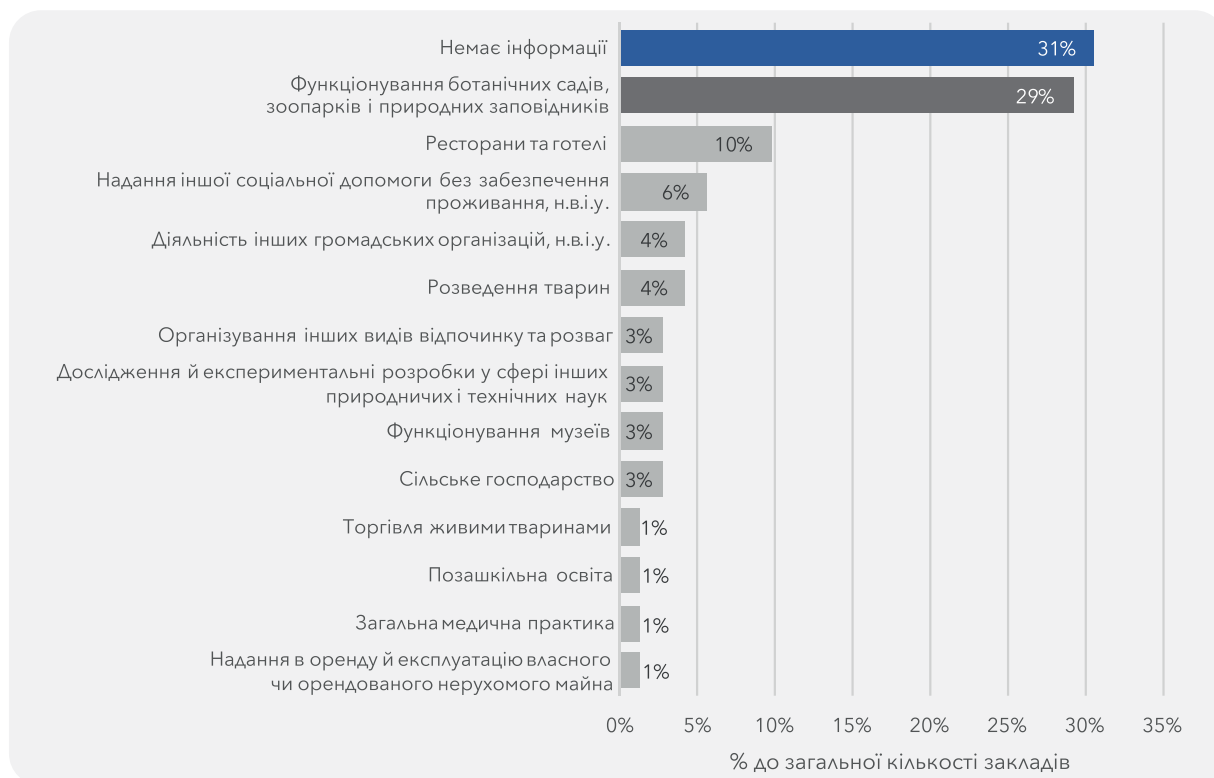

Рисунок 5. Основні види економічної діяльності закладів

Проаналізовані заклади провадять і різну економічну діяльність, визначену КВЕДами в Україні. Лише 29% від загальної кількості проаналізованих закладів основним видом своєї діяльності зареєстрували «функціонування ботанічних садів, зоопарків і природних заповідників». Цей вид діяльності безпосередньо пов'язаний з утриманням та демонстрацією тварин і збереженням біорізноманіття. По 31% закладів інформація щодо основного виду діяльності відсутня або недоступна.

Інші види основної діяльності проаналізованих закладів часто не пов'язані з вимогами утримання і демонстрації тварин, хоча фактично вони проводять таку діяльність. Зокрема, окремі мережі дельфінаріїв та контактних зоопарків, що розташовані на територіях відпочинкових комплексів, не вказують утримання водних ссавців чи інших тварин як основний чи додатковий напрямок у своїй діяльності.

Основні напрями діяльності закладів

Рисунок 6. Основні напрями діяльності закладів, що утримують і демонструють тварин

На основі знайдених організаційно-правових форм та видів економічної діяльності ми проаналізували основні напрями функціонування закладів, які утримують та публічно показують тварин. Зокрема найбільш поширеними напрямами їхньої діяльності є:

- екскурсійна діяльність – найпоширеніший напрям діяльності, який є основним для 22% із 72 проаналізованих закладів;
- збереження та розмноження популяцій диких тварин – другий за охопленням напрям (19%), що підкреслює важливу роль зоопарків у збереженні біорізноманіття;
- освітньо-виховна діяльність – 15% закладів реалізують діяльність, спрямовану на підвищення обізнаності відвідувачів про природу та її збереження.

6% закладів спеціалізуються на дослідженні, збереженні рідкісних та зникаючих видів. Аналогічна кількість закладів також займається розведенням тварин диких та екзотичних видів.

Площа території закладів

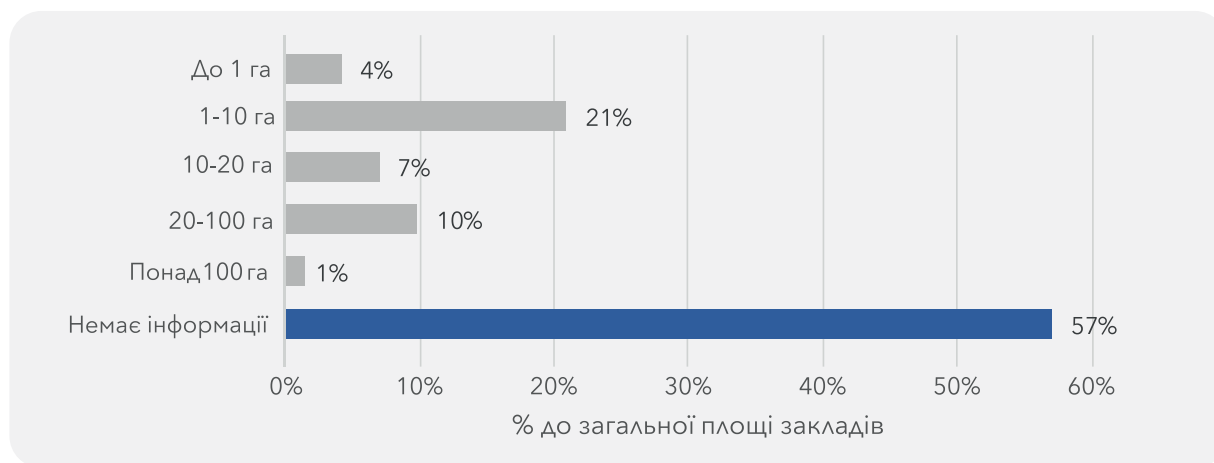

Рисунок 7. Площа території закладів

Один із ключових аспектів утримання тварин у неволі – це наявність достатнього простору, який безпосередньо впливає на їхній добробут. Через брак інформації у вільному доступі щодо площі територій (57% проаналізованих закладів не надають відповідної інформації) оцінити реальний простір, необхідний для добробуту тварин надто складно.

Серед усіх проаналізованих закладів лише 43% подають дані про площі своїх територій. З них найбільша кількість припадає на заклади, що займають територію до 10 гектарів (21%).

Кількість екземплярів у колекціях закладів

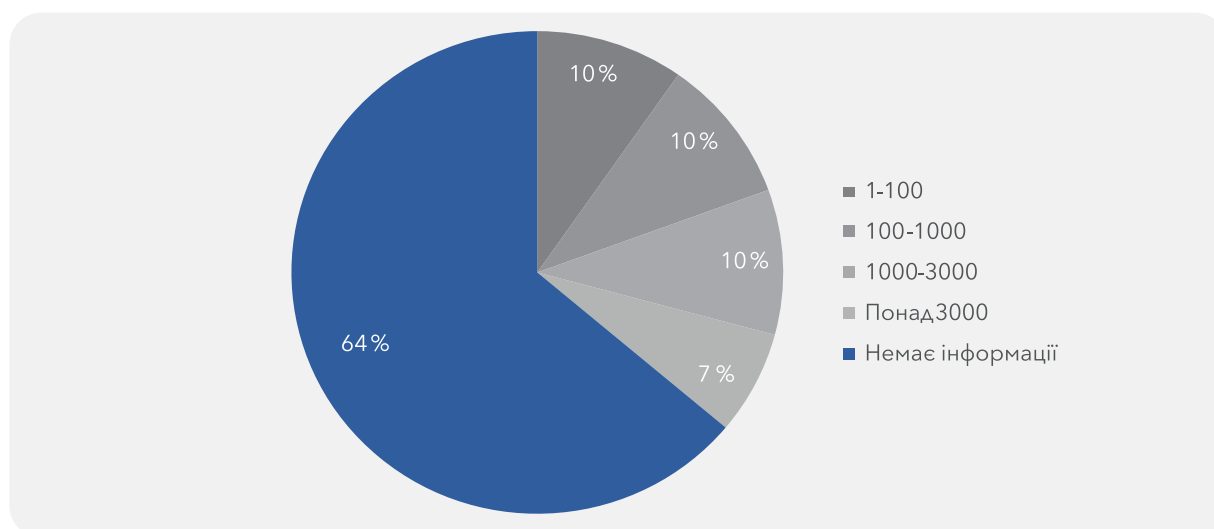

Рисунок 8. Кількість екземплярів у колекціях закладів

Директива зобов'язує зоопарки вести актуальний облік своїх колекцій. Проте 64% проаналізованих закладів не розміщують у вільному доступі інформацію про склад колекцій, що опосередковано може вказувати на відсутність належного обліку тварин у таких закладах.

З 72 проаналізованих закладів лише 26 надають інформацію про кількість тварин у своїх колекціях. З них 10% утримують до 100 особин, ще 10% – до 1 000, а близько 7% мають понад 1 000 екземплярів. Загалом у цих 26 закладах утримується близько 33 822 тварин. Якщо припустити, що інші 46 закладів (щодо яких відсутня інформація про кількісний склад тварин) мають подібні колекції, то загальна кількість утримуваних тварин перевищуватиме 100 000 екземплярів. Така кількість тварин, необхідність їх збереження та забезпечення належного утримання вимагає від держави регуляторного втручання.

Кількість класів у колекціях закладів

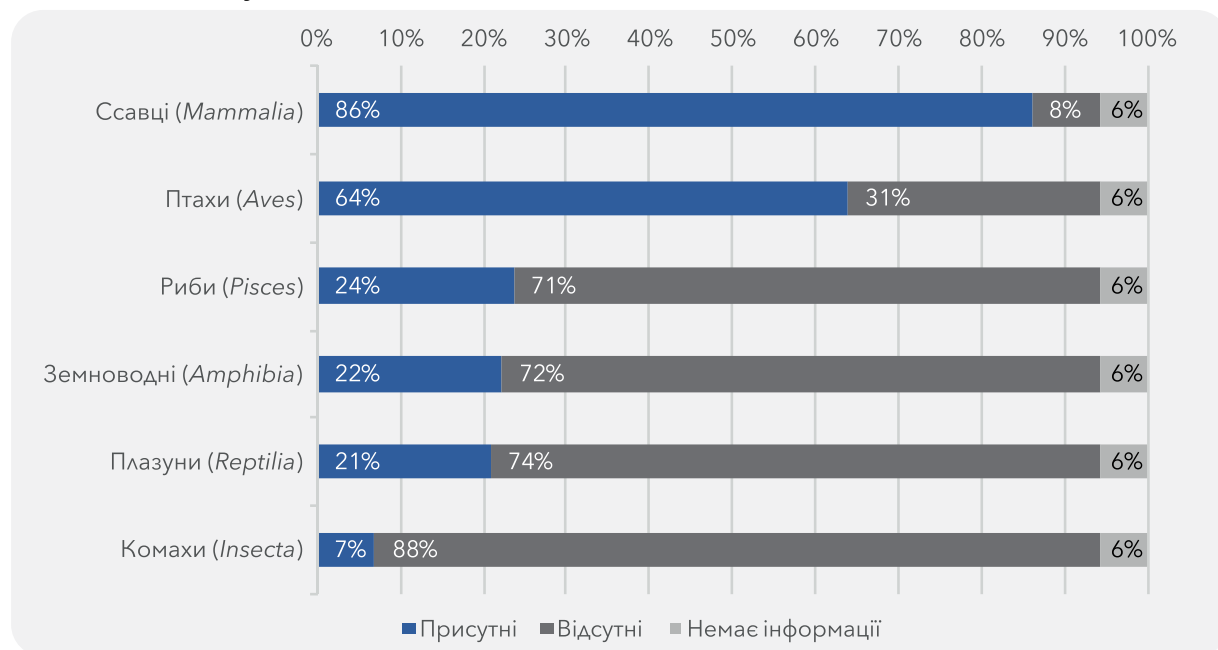

Рисунок 9. Кількість класів у колекціях закладів

У колекціях закладів тваринний світ представлений 6 класами тварин:

- ссавці (*Mammalia*) є найпоширенішим класом, що представлені у 86% зоопарків. Лише 8% не утримують та не демонструють ссавців;
- птахи (*Aves*) присутні у 64% зоопарків, що робить їх другим за популярністю класом тварин. 31% не утримують та не демонструють птахів;
- риби (*Pisces*) демонструються лише у 24% закладів, а 71% не зберігають їх у своїх колекціях;
- земноводні (*Amphibia*) утримують і демонструють у 22% закладів, тоді як 72% не мають представників цього класу;
- плазуни (*Reptilia*) наявні у 21% установ, а 74% не включають їх до своїх колекцій;
- комахи (*Insecta*) представлені лише у 7% закладів, тоді як 88% не експонують їх.

6% від загальної кількості проаналізованих закладів не висвітлюють інформації щодо наповнення своїх колекцій.

Сезонність демонстрації тварин закладами

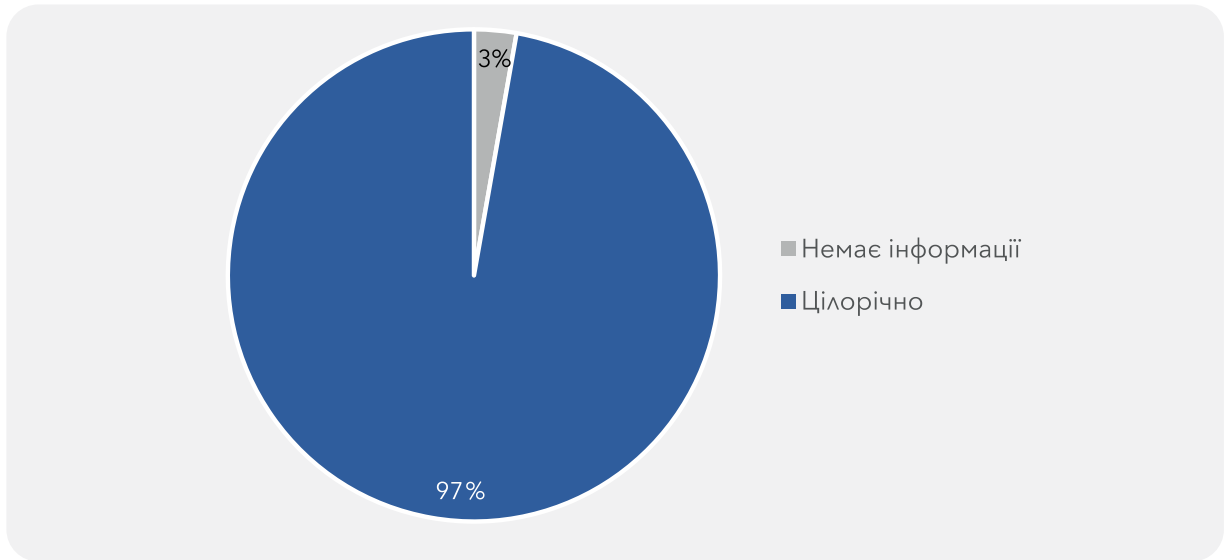

Рисунок 10. Сезонність демонстрації тварин закладами

Необхідною умовою для ефективного функціонування зоопарків є сезонність демонстрації тварин та чітко визначені графіки відвідуваності. Важливість сезонної демонстрації зумовлена специфікою утримання різних видів, які можуть мати різні потреби у зимовий та літній періоди. Інформація про сезонність демонстрації тварин закладами, що аналізувалися, часто відсутня. Водночас, з огляду на доступні дані, можна припустити, що більшість закладів працюють цілорічно, адаптуючи години роботи залежно від літнього чи зимового періоду.

Щодо графіків відвідуваності закладів також спостерігається брак конкретної інформації. Питання годування тварин залишається невизначеним. У деяких закладах є можливість для відвідувачів купувати їжу та годувати тварин, але це може суперечити розпорядку годування, якщо тварина вже отримала їжу і не потребує додаткового корму.

Систематичні оголошення у відкритих джерелах про години годування тварин, сезонні зміни в графіках роботи та відвідуваності могли б суттєво покращити умови утримання тварин та комунікацію з відвідувачами.

Кадрове забезпечення закладів

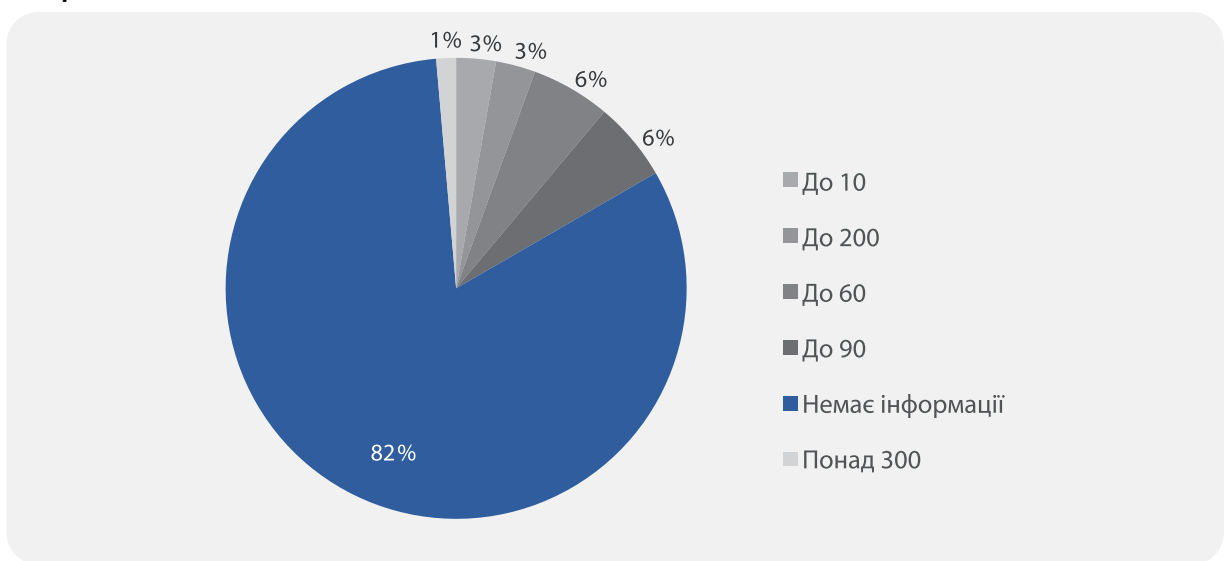

Рисунок 11. Кадрове забезпечення закладів

Для забезпечення належної діяльності закладів, що утримують та публічно показують тварин, важливо мати відповідний кадровий потенціал, таких спеціалістів, як: орнітологи, іхтіологи та інші експерти, компетентні у догляді за різними класами тварин, що дозволяє надавати їм необхідну допомогу, догляд та реабілітацію.

Однак інформація про кількісний і професійний склад працівників доступна лише для окремих закладів, які подають відповідну щорічну звітність. У відкритому доступі такі дані майже відсутні (82% з проаналізованих), що ускладнює оцінку кадрового забезпечення закладів, які утримують та публічно показують тварин.

Розділ 3.

Забезпечення функціонування зоопарків в Україні

Українське законодавство містить поодинокі положення, присвячені функціонуванню зоопарків. Вони не відображають ані визначення поняття зоопарків, закладені у Директиві, ані впровадження ключових інструментів Директиви, зокрема, ліцензування діяльності зоопарків. Потребує подальшого узгодження з Директивою система органів влади, повноважних надавати ліцензії, здійснювати перевірки діяльності зоопарків, моніторинг та облік зоопарків, а також питання юридичної відповідальності за порушення чи недотримання законодавства.

3.1. Правове регулювання зоопарків в Україні

Основним актом, який регулює питання зоопарків в Україні є Закон України «Про природно-заповідний фонд України».⁵ Він містить Главу 10 «Зоологічні парки», яка складається з двох статей. Ст. 35 присвячена статусу і завданням зоологічних парків, а ст. 36 – вимогам щодо структури території та основним вимогам щодо режиму зоологічних парків. Закон передбачає створення зоопарків загальнодержавного значення, які є юридичними особами, природоохоронними культурно-освітніми та науково-дослідними установами, а також місцеві зоопарки, які можуть бути визнані юридичними особами. Зоопарки можуть перебувати у різних формах власності, але ті зоопарки, що створені до прийняття цього Закону, не підлягають приватизації. Закон не дає визначення поняття зоопарків, як і не відображає інших ключових положень Директиви.

Поняття зоопарку в Україні пропонується у підзаконному акті профільного міністерства. Зокрема:

- зоологічний парк (зоопарк) – природоохоронна культурно-освітня та науково-дослідна установа, створена з метою організації екологічної освітньо-виховної роботи, створення експозицій рідкісних, екзотичних та місцевих видів тварин, збереження їх генофонду, вивчення дикої фауни і розробки наукових основ її розведення у неволі.⁶

Проте, таке розуміння зоопарків також не відповідає Директиві.

Спеціальних законодавчих актів, які б окремо регулювали діяльність зоопарків, немає. Водночас в Україні прийнято законодавство, яке регламентує більш ширші рамки захисту тваринного світу та збереження біорізноманіття. Воно застосовується також і до зоопарків. Наприклад, щодо забезпечення благополуччя тварин, належних умов їхнього утримання,⁷ регулювання вилучення тварин із природного середовища для зоологічних колекцій зокрема і зоопарків⁸.

Чинне законодавство України не враховує ключові підходи Директиви щодо визначен-

⁵ Закон України «Про природно-заповідний фонд України» від 16 червня 1992 року № 2456-XII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>

⁶ Порядок утримання та розведення диких тварин, які перебувають у стані неволі або в напіввільних умовах. Затверджено Наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України 30.09.2010 № 429 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1384-10#Text>

⁷ Наприклад, Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» від 21 лютого 2006 року № 3447-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15#Text>

⁸ Про тваринний світ. Закон України від 13 грудня 2001 року № 2894-III // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14#Text>

ня зоопарків, заходів зі збереження тварин диких видів, не передбачає ліцензування зоопарків та їх перевірку у зв'язку з виконанням умов ліцензій, як і умов закриття зоопарків.

Міндовкілля підготувало проєкт закону, в якому запропонувало зміни до законодавства України, зокрема і в частині транспозиції Директиви.⁹ Змінами пропонується закріпити на рівні закону поняття зоопарків, їхнього статусу, завдань та обов'язків, ліцензування, перевірки та моніторингу дотримання зоопарками ліцензійних умов, а також закриття зоопарків. Разом із тим, запропоновані зміни не у повній мірі відповідають положенням Директиви. Наприклад, законопроект ототожнює зоопарки з юридичними особами, а також фізичними особами, які здійснюють підприємницьку діяльність. Натомість Директива зазначає, що такими є постійні заклади, що публічно демонструють диких тварин. Поняття зоопарку у Директиві є значно ширшим, оскільки не прив'язує його ані до статусу особи, ані до організаційно-правової форми, ані до форми власності, ані до підприємницької діяльності чи будь-яких інших питань. На визнання закладу зоопарком впливає факт публічної демонстрації закладом диких тварин, а сама демонстрація відбувається 7 і більше днів протягом року.

Законопроект також передбачає винятки, які виключають діяльність із поняття «зоопарки». А саме: цирку, магазини домашніх тварин, а також юридичні особи і фізичні особи-підприємці, які виставляють незначну кількість тварин та/або їх видів. Проте, яка кількість тварин, їх видів є незначною у законопроекті не зазначається. Навпаки вказується, яка кількість тварин та їх видів є значною – 100 і більше тварин, 10 і більше видів тварин або п'ять і більше видів тварин, занесених до Червоної книги України. Такий підхід є методологічно неправильним, породить правову невизначеність і ускладнить практичну реалізацію норми.

Частина запропонованих законопроектом змін є дублюванням положень Директиви, як результат не враховують особливостей правового регулювання в Україні. Уже зверталася увага на відсутність у законопроекті конкретних вимог щодо ліцензування зоопарків (підстав видачі чи відмови ліцензії, її переоформлення, зупинення, анулювання тощо).¹⁰ Запропоновані Міндовкіллям зміни є недостатніми для повної транспозиції, а головне імплементації Директиви в Україні.

3.2. Інституційні заходи із забезпечення діяльності зоопарків в Україні

Державне управління діяльністю зоопарків розподілено між низкою органів виконавчої влади. Міндовкілля є відповідальним органом щодо зоопарків загальнодержавного значення. Зокрема, міністерство¹¹ погоджує проєкти організації територій зоологічних, затверджує положення конкретних зоопарків, положення про їхні екологічні фонди, погоджує призначення керівників спеціальних адміністрацій зоопарків. Положення про зоопарки місцевого значення затверджують обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації, органом виконавчої влади АРК з питань охорони навколишнього природного середовища. Вони також погоджують проєкт організації території.¹²

⁹ Проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законів України в частині імплементації положень актів права Європейського Союзу (acquis ЄС) щодо збереження тваринного і рослинного світу України». Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, 19.03.2024 <https://mepr.gov.ua/povidomlennya-pro-oprylyudnennya-proyektu-zakonu-ukrayiny-pro-vnesennya-zmin-do-deyakih-zakoniv-ukrayiny-v-chastyni-implementatsiyi-polozhen-aktiv-prava-yevropejskogo-soyuzu-acquis-yes-shhodo-zberezhe/>

¹⁰ Висновок антикорупційної експертизи проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України в частині імплементації положень актів права Європейського Союзу (acquis ЄС) щодо збереження тваринного і рослинного світу України». Національне агентство з питань запобігання корупції <https://nazk.gov.ua/uk/documents/vysnovok-antikoruptsiynoi-ekspertyzy-proyektu-zakonu-ukrayiny-pro-vnesennya-zmin-do-deyakih-zakoniv-ukrayiny-v-chastyni-implementatsii-polozhen-aktiv-prava-evropejskogo-soyuzu-acquis-es-schodo-zberezhennya-tvarynnogo-i-roslynnogo-svitu-ukrayiny/>

¹¹ Положення про Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 25 червня 2020 р. № 614 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/614-2020-%D0%BF#Text>

¹² Закон України «Про природно-заповідний фонд України» від 16 червня 1992 року № 2456-XII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>

Контроль за дотриманням законодавства України при утриманні та розведенні диких тварин, які перебувають у стані неволі або у напіввільних умовах, здійснюють посадові особи Держекоінспекції, Держлісагентства, Держрибагентства, Держпродспоживслужби в межах своєї компетенції та їх територіальних (міжрегіональних територіальних) органів, а також підприємств, установ і організацій, що здійснюють охорону, використання і відтворення тваринного світу.¹³ Ці вимоги застосовуються і щодо зоопарків.

В Україні відсутні органи ліцензування зоопарків, оскільки відсутня вимога щодо самого ліцензування діяльності зоопарків. Законопроект покладає функцію ліцензування на Міндовкілля та обласні, Київську та Севастопольську міські державні адміністрації, орган виконавчої влади АРК з питань охорони довкілля залежно від наявності чи відсутності у зоопарка статусу об'єкта природно-заповідного фонду загальнодержавного значення. Водночас виникає питання щодо спроможності перелічених органів ліцензування (серед іншого, наявність необхідних компетентних спеціалістів) практично перевіряти дотримання зоопарками умов ліцензування.

3.3. Заходи з дотримання законодавства про функціонування зоопарків в Україні

Моніторинг та облік зоопарків

Директива не містить окремих положень щодо здійснення державою моніторингу та обліку зоопарків, проте її ефективна імплементація практично буде неможливою без здійснення таких. Законодавство України містить загальні вимоги щодо проведення моніторингу та обліку територій та об'єктів природно-заповідного фонду, ведення Державного кадастру таких територій та (зокрема, закони України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про природно-заповідний фонд»), які також стосуються зоопарків. Але, як зазначає профільне міністерство, моніторинг показників біологічного різноманіття через обмежене бюджетне фінансування здійснюється тільки за видами, які представляють промисловий інтерес.

Міндовкілля запустило онлайн платформу ЕкоСистема,¹⁵ яка містить реєстри, що веде міністерство та центральні органи влади. Її складовою є е-Природно-заповідний фонд.¹⁶ Наразі система містить Перелік установ природно-заповідного фонду, що належить до сфери управління Міндовкілля. Проте доступ до нього вимагає від користувача надання масиву персональної інформації (зокрема паспортні дані, номер телефону і т. п.), що є порушенням національного законодавства про захист персональної інформації. Тому запроваджений підхід свідчить про обмежений доступ до інформації про довкілля та його складові. Окрім того на платформі передбачено і впровадження електронної версії Державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Наразі вона неактивна.

Дані про Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду України розміщені на порталі відкритих даних (станом на 01.01.2024).¹⁷ Проте набір даних не містить узагальненої інформації по об'єктам природно-заповідного фонду України, зокрема зоопаркам. Інформація про зоопарки подається у розрізі адміністративно-територіального поділу. Кадастр не містить інформації щодо випадків, коли об'єкт здійснює діяльність зоопарку, але за своїм статусом віднесений до іншої категорії природно-запо-

¹³ Порядок утримання та розведення диких тварин, які перебувають у стані неволі або в напіввільних умовах. Затверджено Наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України 30.09.2010 № 429 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1384-10#Text>

¹⁴ Екологічний моніторинг довкілля. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів <https://mepr.gov.ua/diyalnist/napryamky/ekologichnyi-monitoring/ekologichnyi-monitoring-dovkillya/>

¹⁵ ЕкоСистема. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів <https://eco.gov.ua/>

¹⁶ Е-ПЗФ. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів <https://eco.gov.ua/categories/e-pzf>

¹⁷ Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Портал відкритих даних https://data.gov.ua/dataset/mepr_05

відного фонду (наприклад, Фельдман-Екопарк створений як регіональний ландшафтний парк, але однією із складових його діяльності є функціонування зоопарку).

Потребує уваги питання обліку тих об'єктів, які фактично діють як зоопарки, але не одержали статусу таких. Необхідність вирішення питання загостриться у зв'язку з імплементацією Директиви, необхідністю одержання ліцензій на здійснення відповідної діяльності.

Юридична відповідальність за дотримання законодавства України про зоопарки

Порушення законодавства України про природно-заповідний фонд тягне за собою дисциплінарну, адміністративну, цивільну або кримінальну відповідальність. Така загальна вимога стосується і зоопарків. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» містить перелік правопорушень (ст. 64). Водночас такий перелік не є вичерпним. Законодавством України може бути встановлена відповідальність і за інші порушення законодавства про природно-заповідний фонд.

Кримінальний кодекс України¹⁸ не містить спеціальних положень про кримінальні правопорушення щодо зоопарків. Водночас кодекс має окремий Розділ VIII, присвячений кримінальним правопорушенням проти довкілля, які застосовуються і до зоопарків. Наприклад, жорстоке поводження з тваринами (ст. 299), умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду (ст. 252).

Кодекс України про адміністративні правопорушення¹⁹ також містить відповідальність за низку адміністративних правопорушень, які можуть бути застосовані і у випадку зоопарків. Наприклад, щодо незаконного вивезення з України і ввезення на її територію об'єктів тваринного і рослинного світу (ст. 88), порушення правил створення, поповнення, зберігання, використання або державного обліку зоологічних, ботанічних колекцій та торгівлі ними (ст. 88-2), жорстокого поводження з тваринами (ст. 89), порушення законодавства про ветеринарну медицину та благополуччя тварин (ст. 107). Є окрема стаття, присвячена адміністративній відповідальності порушення умов утримання (вирощування) тварин і рослин видів тварин і рослин, занесених до Червоної книги України або які охороняються відповідно до міжнародних договорів України у зоологічних парках (ст. 90). Відповідальність стосується громадян та посадових осіб. Передбачена адміністративна відповідальність і за провадження господарської діяльності без отримання ліцензії, у період зупинення дії ліцензії, невиконання ліцензіатом розпорядження про усунення порушень ліцензійних умов (ст. 164).

¹⁸ Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/conv#n555>

¹⁹ Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>

Розділ 4.

Висновки та пропозиції щодо впровадження в Україні Директиви щодо утримання диких тварин у зоопарках

Європейська Комісія окреслила дії, які держави мають впровадити для виконання Директиви:

- призначити компетентні органи;
- створити систему ліцензування та видати ліцензії новим та наявним зоопаркам;
- провести перевірки перед видачею ліцензій (відмовою у видачі ліцензій, продовженням терміну їхньої дії, внесенням суттєвих змін до ліцензій) та проводити регулярні перевірки для забезпечення дотримання ліцензійних умов;
- закрити зоопарки або їх частин, які не мають ліцензії або не відповідають ліцензійним умовам чи вимогам, протягом максимум 2 років;
- вжити заходи з утримання тварин або їх утилізації (за певних умов) у разі закриття зоопарку або його частини;
- встановити ефективні, пропорційні та стримуючі санкції, застосовувати санкції до порушників національного законодавства.²⁰

Досягнення таких результатів потребуватиме від України вжиття комплексу заходів для належного та ефективного впровадження Директиви. Можна виокремити наступні заходи, необхідні для впровадження Директиви у правову систему України:

щодо призначення компетентних органів

- призначити компетентні органи, відповідальні за:
 - видачу ліцензій,
 - перевірку зоопарків на відповідність ліцензійним умовам і забезпечення дотримання цих умов.

Упровадження Директиви потребуватиме від України вжиття й інших інституційних заходів, хоча такі Директива прямо не вимагає. Зокрема:

- визначити орган держави, відповідальний за:
 - впровадження Директиви, моніторинг стану виконання іншими суб'єктами заходів, необхідних для впровадження Директиви,
 - зв'язок з Європейською Комісією, її інформування про прийняте законодавство, інформування про основні положення прийнятого національного законодавства,
 - розроблення проєктів актів законодавства, необхідних для впровадження Директиви,

²⁰ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT EVALUATION of Council Directive 1999/22/EC of 29 March 1999 relating to the keeping of wild animals in zoos (Zoos Directive). Brussels, 6.11.2018 SWD(2018) 455 final <https://circabc.europa.eu/ui/group/6aefcdfb-b297-410b-be9f-74baf2750868/library/f1db8e25-f7a7-441e-af6e-ce232d3b4b55/details>

- актуалізувати діяльність суб'єктів, відповідальних за облік зоопарків та інформування, зокрема:
 - актуалізувати облік зоопарків у Державному кадастрі територій та об'єктів природно-заповідного фонду України,
 - запустити дію ЕкоСистеми в частині актуального обліку зоопарків, забезпечити доступ широкої громадськості до інформації,
- посилити спроможність із виконання національного законодавства, прийнятого для впровадження Директиви:
 - посадових осіб органів влади, відповідальних за видачу ліцензій, здійснення перевірок дотримання ліцензійних умов,
 - персонал зоопарків, зокрема щодо майбутніх змін національного законодавства та готовності його виконувати, а також впроваджувати заходи зі збереження диких тварин та їх видів,
 - напрацювати рекомендаційні акти, що сприятимуть посиленню спроможності відповідних органів влади, зоопарків впроваджувати та виконувати національне законодавство, прийняте на виконання Директиви,

щодо створення системи ліцензування, надання ліцензій новим та наявним зоопаркам

- прийняти новий закон (внести зміни до чинних законів), що встановлює:
 - обов'язковість ліцензування зоопарків,
 - умови надання, відмови у наданні, зміни, анулювання тощо ліцензії, загальні засади до порядку видачі ліцензій,
- прийняти постанову КМУ, що визначає вимоги до ліцензійних умов здійснення діяльності зоопарками,
- ввести зміни щодо електронного ведення обліку виданих ліцензій та інших дій у сфері ліцензування зоопарків,

щодо проведення перевірок перед наданням ліцензій та проведення перевірок із дотримання ліцензійних умов

- прийняти новий закон (внести зміни до чинних законів), що встановлює:
 - загальні засади до порядку здійснення перевірок для видачі ліцензій,
 - загальні засади до порядку здійснення перевірок із дотримання ліцензійних умов,
- прийняти підзаконні нормативно-правові акти, що конкретизують порядок здійснення перевірок для видачі ліцензій, перевірок із дотримання ліцензійних умов (за необхідності),
- впровадити систему перевірок перед видачею ліцензій та перевірок із дотримання ліцензійних умов
 - виявити зоопарки та інші суб'єкти (які фактично здійснюють діяльність зоопарків), яким необхідно одержати ліцензію на продовження своєї діяльності,
 - здійснити перевірки, необхідні для одержання ліцензій, їх зміни, анулювання тощо,
 - здійснювати в подальшому перевірки із дотримання ліцензійних умов,

щодо закриття зоопарків, їх частин та поводження з тваринами у випадку закриття зоопарків

- прийняти новий закон (внести зміни до чинних законів), що встановлює:
 - загальні засади порядку закриття зоопарків, які не мають ліцензії або не відповідають ліцензійним умовам чи вимогам,
 - обов'язки відповідальних суб'єктів в частині поводження із тваринами зоопарків, які закриваються,
- прийняти підзаконний нормативно-правовий акт, що конкретизує
 - порядок закриття зоопарків,
 - правила поводження з тваринами у разі закриття зоопарку,

щодо встановлення санкцій та їх застосування до порушників національного законодавства

- провести скринінг законодавства України щодо встановлення юридичної відповідальності та її відповідності вимогам Директиви стосовно ефективності, пропорційності та стримуючого характеру покарань,
- за результатами моніторингу напрацювати зміни до законів (кодексів), які визначають юридичну відповідальність та ввести їх в дію,
- здійснити моніторинг дотримання національного законодавства, прийнятого на виконання Директиви, та забезпечення застосування відповідних покарань.

Окрім зазначених заходів, насамперед, на рівні закону необхідно:

- встановити поняття зоопарків, яке відповідає Директиві, оскільки воно впливатиме на сферу застосування оновленого законодавства, як наслідок – на застосування всіх заходів, які мають бути впроваджені зоопарками, органами влади,
- розглянути питання щодо можливості запровадження градації зоопарків та, як наслідок, встановлення особливостей застосування ліцензування до зоопарків. Потенційно можливо розглянути застосування до об'єктів природно-заповідного фонду України (зокрема загальнодержавного значення) механізму, передбаченого ст. 5 Директиви про незастосування ліцензування зоопарків, якщо національна система передбачає схожу систему правового регулювання діяльності закладів та їх реєстрації. У будь-якому випадку до таких закладів мають застосовуватися вимоги щодо перевірок та закриття,
- вирішити питання щодо запровадження винятків, які виключають заклади із сфери дії національного законодавства, прийнятого на виконання Директиви, або відмовитися від запровадження таких винятків. Обираючи запровадження винятків, необхідно ретельно підійти до обґрунтування кількісних та якісних показників терміну «значної» кількості тварин та видів, що утримуються і публічно демонструються зоопарками. Головне пам'ятати, що Директива допускає запровадження таких винятків за умови, що цілі зі збереження тварин диких видів будуть забезпечені та гарантовані державою.

Пропонуємо до майбутньої Національної програми адаптації до права ЄС включити такі заходи:

- Прийняти Закон про внесення змін до законів України в частині імплементації *acquis* ЄС щодо збереження дикої природи в зоопарках.

У законі встановити:

- поняття зоопарків,
- класифікацію зоопарків на види,
- заходи зі збереження тварин диких видів, які зоопарки зобов'язані впроваджувати,
- визначення обов'язкових заходів зі збереження тварин диких видів залежно від видів зоопарків,
- винятки, за яких заклади не вважаються зоопарками,
- ліцензування діяльності зоопарків,
- порядок проведення перевірок зоопарків (для одержання ліцензії діючими та новими зоопарками),
- порядок проведення перевірок діяльності зоопарків,
- умови закриття зоопарків та поводження з тваринами у разі закриття зоопарків,
- відповідальність за порушення законодавства щодо збереження тварин диких видів у зоопарках.
- Забезпечити проведення перевірок зоопарків та одержання ними ліцензій (протягом двох років із часу вступу в дію Закону про внесення змін до законів України в частині імплементації acquis ЄС щодо збереження дикої природи в зоопарках);
- Забезпечити закриття зоопарків, які не мають ліцензій, та подальше поводження з тваринами зоопарків, які закриваються (протягом двох років із часу вступу в дію Закону про внесення змін до законів України в частині імплементації acquis ЄС щодо збереження дикої природи в зоопарках);
- Впровадити електронний облік зоопарків.
- Посилити спроможність посадових осіб органів влади, персоналу зоопарків із виконання Закону про внесення змін до законів України в частині імплементації acquis ЄС щодо збереження дикої природи в зоопарках.

